

Makedonya Krizinin Çatışmaya Dönüşmeden Önlenmesinde Birleşmiş Milletler'in Rolü

The Role of the United Nations in Preventing the Escalation of the Macedonia Crisis into Armed Conflict

Osman ŞAŞKIN^{1*}

^{1*} Dr., Bağımsız Araştırmacı,
Ankara, Türkiye.

*Sorumlu yazar/
Corresponding author:
osman_saskn@outlook.com.

Başvuru/Submitted: 14.05.2025
Kabul/Accepted: 17.11.2025

Atıf/Cite as:
Şaşkın, O. (2025). Makedonya krizinin çatışmaya dönüşmeden önlenmesinde Birleşmiş Milletler'in rolü, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 574-582.

Bu çalışma, "Soğuk Savaş Sonrasında Kosova, Bosna Hersek ve Makedonya'da Önleyici Diplomasi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Öz

Amaç: Bu çalışma, Soğuk Savaş sonrasında Yugoslavya'nın dağılması sürecinde Makedonya'da 1991-2001 yılları arasında ortaya çıkan krizi incelemektedir. Birleşmiş Milletler'in (BM) krizin çatışmaya dönüşmesini veya bölgesel bir istikrarsızlığa yol açmasını önleme çabalarını analiz etmektedir. Bu bağlamda BM'nin yürüttüğü önleyici diplomasi ve arabuluculuk faaliyetleri değerlendirilmekte, sürecin başarıyla yönetilmesinde etkili olan temel faktörler tartışılmaktadır. Çalışmanın amacı, Makedonya örneği üzerinden BM'nin kriz önleme kapasitesini ortaya koymaktır.

Yöntem: Araştırmada birincil kaynaklara dayalı bir vaka analizi yöntemi kullanılmaktadır. BM Güvenlik Konseyi kararları, Genel Sekreter raporları ve UNPREDEP'e ilişkin faaliyet belgeleri temel veri setini oluşturmaktadır. Bu belgeleri tamamlayıcı nitelikte akademik literatür ve tarihsel arka planı sunan ikincil kaynaklar da kullanılmıştır. Analiz kapsamında BM'nin Makedonya krizinde benimsemiş olduğu politikalar, sahadaki uygulamalar ve önleyici diplomasi araçlarının kriz dinamikleri üzerindeki etkileri ayrıntılı biçimde incelenmektedir.

Bulgular: Elde edilen bulgular, BM'nin Makedonya'ya erken müdahalesinin çatışma riskini önemli ölçüde azalttığını göstermektedir. UNPREDEP'in zamanında konuşlandırılması sınır güvenliğini güçlendirmiştir. Ayrıca etnik gerginliklerin tırmanmasını engellemiş ve siyasi diyalog ortamının sürdürülmesine katkı sağlamıştır. Bu önleyici yaklaşım sayesinde Makedonya'nın Yugoslavya'daki diğer bölgelerde yaşanan çatışma sarmalına sürüklenmesi önlenmiştir.

Sonuç: Makedonya krizi, önleyici diplomasi ve erken müdahalenin barışın korunmasındaki belirleyici rolünü gösteren önemli bir örnektir. Kosova ve Bosna-Hersek'teki çatışmalarla benzer unsurlar içermekle birlikte, BM'nin Makedonya'da proaktif davranması krizin silahlı çatışmaya dönüşmesini engellemiştir. Bu bağlamda ülkenin toprak bütünlüğünün ve iç istikrarının korunmasına katkı sağlamıştır. Bu durum uluslararası toplumun krizlere tepkisel değil, proaktif bir yaklaşım benimsemesinin önemini ortaya koymaktadır.

Özgünlük: Literatür incelendiğinde, Makedonya krizine yönelik çalışmaların büyük ölçüde Bosna-Hersek ve Kosova'daki çatışmalarla karşılaştırmalı biçimde ele alındığı görülmektedir. Ackermann (2003) ve Ludlow (2003) BM'nin Makedonya'daki diplomatik faaliyetlerini ayrıntılı biçimde değerlendirirken; Brisson (2017) uluslararası müdahale politikalarını Bosna ve Makedonya örnekleri üzerinden karşılaştırmalı olarak analiz etmektedir. Ancak bu çalışmalar BM'nin Makedonya özelindeki önleyici diplomasi stratejilerine sınırlı düzeyde odaklanmaktadır. Türkçe literatürde ise konu çoğunlukla Balkan krizlerinin genel seyri bağlamında ele alınmakta; Ekinci (2012) ile Coşkun ve Türkoğlu'nun (2002) çalışmaları BM'nin önleyici misyonuna yalnızca dolaylı biçimde değinmektedir. Bu çalışma, literatürdeki söz konusu boşluğu doldurarak Makedonya örneğini barış inşası ve erken müdahale politikaları açısından derinlemesine analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Birleşmiş Milletler, UNPREDEP, Makedonya krizi, önleyici diplomasi.

Abstract

Aim: This study examines the crisis that emerged in Macedonia between 1991 and 2001 during the dissolution of Yugoslavia after the Cold War. It analyzes efforts of United Nations (UN) to prevent the crisis from escalating into armed conflict or generating broader regional instability. In this context, the study evaluates UN preventive diplomacy and mediation efforts and discusses key factors that contributed to effective management of the process. The primary aim is to demonstrate UN crisis-prevention capacity through the Macedonian case.

Method: The research employs a case study approach based on primary sources. UN Security Council resolutions, Secretary-General reports, and documents relating to UNPREDEP form the core data set. These materials are supported by academic literature and secondary sources offering historical context. The analysis focuses on UN policies during Macedonian crisis, their implementation on the ground, and impact of preventive diplomacy tools on crisis dynamics.

Results: The findings demonstrate that UN early intervention significantly reduced conflict risk in Macedonia. Timely deployment of UNPREDEP strengthened border security, prevented escalation of ethnic tensions, and helped sustain an environment conducive to political dialogue. This preventive strategy enabled Macedonia to avoid sliding into the cycle of violence seen in other parts of former Yugoslavia.

Conclusion: Macedonian crisis illustrates the crucial role of preventive diplomacy and early intervention in maintaining peace. Although it shares comparable dynamics with conflicts in Kosovo and Bosnia-Herzegovina, UN proactive engagement in Macedonia prevented the situation from evolving into armed confrontation. As a result, the country's territorial integrity and internal stability were preserved. This case highlights the importance of adopting proactive rather than reactive strategies in crisis situations.

Originality: Existing literature often examines the Macedonian crisis alongside conflicts in Bosnia-Herzegovina and Kosovo. Although Ackermann (2003), Ludlow (2003), and Brisson (2017) discuss UN activities to varying extents, they give only limited attention to the specific preventive diplomacy framework applied in Macedonia. In Turkish literature, the issue is usually addressed within the broader context of Balkan crises. This study aims to fill this gap by offering a focused and in-depth analysis of Macedonia in terms of peacebuilding and early intervention.

Key Words: United Nations, UNPREDEP, Macedonian Crisis, Preventive Diplomacy.

Giriş

Soğuk Savaş sonrası dönemde Balkanlar etnik çatışmalar, sınır anlaşmazlıkları ve siyasi istikrarsızlıkların merkezi hâline gelmiştir. Bu süreçte Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte ortaya çıkan yeni devletlerden biri olan Makedonya¹, Ocak 1991'de bağımsızlığını ilan ettikten sonra hem iç hem dış kaynaklı krizlerle karşı karşıya kalmıştır (Ural, 2014, s. 165, 173). Ülke içinde Makedonlar ve Arnavutlar arasında yaşanan etnik gerilimler, demokratik kurumların kırılgan yapısı ve komşu ülkelerde (özellikle Bosna-Hersek ve Kosova'da) yaşanan savaşların bölgeye yayılma riski Makedonya'yı potansiyel bir çatışma alanı hâline getirmiştir. Ancak bu riskli tabloya rağmen Makedonya, diğer Yugoslav cumhuriyetlerinden farklı olarak geniş çaplı bir iç savaşa sürüklenmemiştir. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri, Birleşmiş Milletler'in (BM) zamanında devreye girerek önleyici diplomasi araçlarını etkin biçimde kullanması olmuştur (Paintin, 2009, s. 9; Brisson, 2017, s. 43).

Çalışmanın temel noktası, Makedonya krizinin diğer Balkan örneklerinden neden farklı bir seyir izlediğini ortaya koymaktır. Bu çerçevede makalenin temel hipotezi BM'nin Makedonya'ya yönelik önleyici konuşlandırma stratejisinin (UNPREDEP) krizin çatışmaya dönüşmeden yönetilmesinde belirleyici bir rol oynadığıdır. Başka bir ifadeyle BM'nin erken uyarı, önleyici diplomasi ve arabuluculuk mekanizmalarını eş zamanlı olarak devreye koyarak hem iç etnik gerilimlerin hem de bölgesel güvenlik tehditlerinin kontrol altına alınmasını sağlamıştır. Bu bağlamda çalışma, Makedonya örneğini kullanarak BM'nin kriz önleme kapasitesini değerlendirirken, önleyici diplomasi pratikteki uygulanabilirliğini de sınamaktadır.

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde, Makedonya krizine dair çalışmaların büyük ölçüde Bosna-Hersek ve Kosova'daki çatışmalarla karşılaştırmalı biçimde ele alındığı görülmektedir. Ackermann (2003) ve Ludlow (2003), BM'nin Makedonya'daki diplomatik faaliyetlerini ayrıntılı biçimde değerlendirirken, Brisson (2017) ise uluslararası müdahale politikalarını Bosna ve Makedonya örnekleri üzerinden karşılaştırmalı olarak analiz etmektedir. Bu çalışmalar bölgedeki etnik çatışmaların nedenlerini kapsamlı biçimde ele alsa da BM'nin Makedonya özelinde yürüttüğü önleyici diplomasi politikalarına sınırlı düzeyde odaklanmaktadır. Türkçe literatürde ise konu çoğunlukla Balkan krizlerinin genel seyri içinde değerlendirilmekte; Ekinci (2012) ile Coşkun ve Türkoğlu'nun (2002) çalışmaları, Makedonya'daki BM misyonunun önleyici işlevine yalnızca dolaylı biçimde değinmektedir. Dolayısıyla, literatürdeki bu boşluk Makedonya örneğinin hem teorik hem de uygulamalı düzeyde barış inşası ve erken müdahale politikaları açısından derinlemesine analiz edilmesini gerekli kılmaktadır. Makale, söz konusu boşluğu doldurmayı amaçlamakta ve BM'nin Makedonya krizindeki müdahalesini "önleyici diplomasi" perspektifinden değerlendirmektedir.

¹ Bu çalışmada "Makedonya" ifadesi, ülkenin 2019 yılında yürürlüğe giren Prespa Anlaşması öncesindeki adını yansıtmaktadır. Resmî olarak ülkenin adı 12 Şubat 2019 itibarıyla "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti" olarak değiştirilmiştir. Ancak çalışmanın incelediği dönem (1991–2001) boyunca ülke uluslararası belgelerde "Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya" (FYROM) veya yalnızca "Makedonya" olarak anıldığından, tarihsel bağlamı korumak amacıyla metin boyunca bu adlandırma tercih edilmiştir.

Çalışmanın özgün yönü, Makedonya krizini yalnızca bir bölgesel istikrarsızlık örneği olarak değil, aynı zamanda uluslararası toplumun çatışma önleme kapasitesinin başarılı bir testi olarak ele almasıdır. Bu bağlamda, BM'nin Makedonya'daki varlığı; erken uyarı sistemlerinin etkinliği, diplomatik girişimlerin başarısı ve kriz yönetiminin sürdürülebilirliği açısından incelenmektedir. Böylece makale, önleyici diplomasi literatürüne kurumsal bir vaka analizi katkısı sunarak uluslararası örgütlerin krizlerin tırmanmasını engelleme konusundaki pratik kapasitelerini tartışmaya açmaktadır.

Bu çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, "Makedonya Krizinin Tarihsel Gelişimi" başlığı altında, krizin ortaya çıkış süreci, tarihsel arka planı ve temel dinamiklerini kapsamlı biçimde ele almaktadır. İkinci bölüm olan "Makedonya Krizinde Birleşmiş Milletler'in Önleyici Konuşlandırma Gücü (UNPREDEP)" başlığı altında ise, Birleşmiş Milletler'in krize müdahalesi, bu müdahalenin zamanlaması, konuşlandırma gücünün bölgeye yerleştirilme süreci ve söz konusu gücün krizin çatışmaya dönüşmesini önlemedeki işlevi ayrıntılı olarak incelenmektedir.

Makedonya Krizinin Tarihsel Gelişimi

Bağımsızlık Sonrası Yaşanan Gelişmeler

Yugoslavya'yı meydana getiren altı cumhuriyetten biri olan Makedonya, diğer cumhuriyetlerle benzer şekilde kurucu ulus, dil ve kültürel kimlik açısından eşit haklara sahipti. Ancak, çok etnikli yapısına rağmen, siyasi iktidarın büyük ölçüde Makedonların denetiminde olduğu görülmektedir. Cumhuriyet sınırları içinde Makedonlardan sonra en büyük nüfusa sahip etnik grup olan Arnavutlar, yönetime katılım konusunda ciddi çabalar göstermiştir; ne var ki bu talepler genellikle karşılık bulmamıştır (Coşkun ve Türkoğlu, 2002, s. 122-123).

Makedonya'da bu iki çoğunlukta olan etnik grup arasında 1980'li yıllara kadar ciddi anlamda bir çatışma yaşanmamış olsa da ikisi arasında tam manada bir kaynaşma da söz konusu olmamıştır. Bu dönemde Kosova'da yaşanan gerilim ve çatışmalar Makedonya'da yaşayan Arnavutları da etkilemiştir. Bu bağlamda Kosova'da 1974 yılında kabul edilen yeni anayasa Kosovalı Arnavutlara geniş haklar tanıdığı gibi Makedonya'daki Arnavutlara da haklar tanımıştır. Yeni anayasayla birlikte Makedonya, Makedonlar, Arnavutlar ve Türkler olmak üzere üç etnik unsurdan oluşan bir yapı olarak tanımlanmış; bu üç topluluğa kurucu millet statüsü tanınmıştır. Ancak Yugoslavya lideri Josip Broz Tito'nun ölümünden sonra başa gelen Slobodan Miloseviç anayasa ile verilmiş olan hakları geri alınca Kosova'da Arnavutlar ile Sırp'lar arasında çatışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu durum Makedonya'da yaşayan Arnavutları da etkilemiş ve bu bağlamda Makedon yönetimi Arnavutlara karşı baskıcı politikalar izlemeye başlamıştır. Yönetim Arnavutça eğitim veren kurumları kapatmış, çok sayıda öğretmen işten atılmıştır. Bu gelişmeler, Makedonya'da yaşayan Arnavutları da etkilemiş bu çerçevede Makedon yönetimi, Arnavutlara yönelik baskıcı politikalar uygulamaya başlamıştır (Biberaj, 1998, s. 256; Coşkun ve Türkoğlu, 2002, s. 123).

Makedonya'daki yönetimin baskıcı politikaları 1989 yılına gelindiğinde de devam etmiştir. Bu yıl içinde yapılan anayasa değişikliğiyle birlikte daha önce 1974 anayasasında yer alan üç kurucu millet statüsüne son verilmiştir. Böylelikle yeni anayasada Makedonya; Makedon ulusunun devleti olarak tanımlanmıştır. Yeni anayasadaki değişiklik Arnavutların büyük tepkisine yol açmış ve Makedonlar ile Arnavutlar arasında ilişkilerin daha da kötü bir hal almasına neden olmuştur (Okur, 2008, s. 29). Arnavutların tepkisine sebep olan yeni anayasa sadece kurucu millet statüsünde değişiklik getirmemiş ayrıca azınlıkların kamu kurum ve kuruluşlarında nüfusları oranında çalışma haklarını da ortadan kaldırmıştır. Yapılan bu düzenleme özellikle cumhuriyet içinde en kalabalık ikinci azınlık olan Arnavutları olumsuz yönde etkilemiştir (Philips, 2004, s. 65).

Tartışmalı anayasa değişikliği etnik gruplar arasındaki gerilimleri daha da artırmış ve bu durum, Arnavutların yeni devletin meşruiyetine karşı daha radikal bir tutum benimsemelerine yol açmıştır. Nitekim bu durum 1992'de yapılan nüfus sayımında ortaya çıkmıştır. Arnavutlar, gerçekleştirilen nüfus sayımını boykot etmiş ve ardından Ocak 1992'de çoğunlukta buldukları bölgelerde özerk bir İllirida Arnavutluk Cumhuriyeti kurma amacıyla gizli bir referandum düzenlemişlerdir. Referanduma katılanların %90'ı özerklik lehinde oy kullanmış ve bunun neticesinde ise Nisan 1992'de Makedonya'nın Struga şehrinde toplanan Arnavut liderler İllirida Arnavutluk Cumhuriyeti'ni ilan etmişlerdir. Fakat yapılan referandum Makedon yetkililerce illegal olarak tanımlandığı için bir sonuç alınamamıştır (Daskalovski, 2007, s. 56).

Anayasadaki kurucu statüsünün kaldırılmasının dışında Makedonlar ile Arnavutlar arasında diğer başka önemli bir uyuşmazlık konusu ise eğitim dili konusunda olmuştur. Yeni anayasanın 48. maddesi ilk, orta ve lise seviyesinde azınlıklara anadillerinde eğitim görme ve bu alanda kurum açma hakkı vermişken bunu üniversite düzeyinde vermemiştir. Bu yöndeki taleplere yetkililerden olumlu bir yanıt alamayan Arnavutlar kendi girişimleri ile yoğunlukta oldukları Makedonya'nın Kalkandelen şehrinde 1994 yılında kendi anadillerinde eğitim verecek bir üniversitenin kurulması için çalışmaya başlamıştır. Çalışmalar neticesinde 15 Şubat 1995'te Arnavutça eğitim verecek üniversiteyi kurmayı başarmışlardır. Ancak bu üniversite, anayasal hükümlere aykırı olduğu gerekçesiyle yetkililer tarafından kapatılmış ve taraflar arasında sokak çatışmaları yaşanmıştır (Philips, 2004, s. 65; Babuna, 2000, s. 81).

Makedonya'daki Arnavutlar ile Makedonlar arasındaki kriz ve buna bağlı oluşan uyuşmazlık giderek sertleşirken 1997 yılına gelindiğinde yeni bir kriz ortaya çıkmıştır. Bu tarihte Makedonya'da yapılan yerel seçimlerde özellikle Makedon Hükümetine karşı sert tavrı ile bilinen Arnavut Demokratik Refah Partisi (PDPA) ülkenin Arnavutların yoğunlukta olduğu birçok şehrinde seçimi önde tamamlamıştır. Bu şehirler arasında yer alan Kalkandelen ve Gostivar'de belediye başkanları kazanmış oldukları belediye binalarına Makedon bayrağıyla birlikte Arnavut ve Türk bayraklarını da asmışlardır. Özellikle Makedon milliyetçileri tarafından sert tepkilerle karşılanan bu durumun ardından yetkililer, polis müdahalesiyle asılan bayrakları indirmiştir. Yaşananlar sonucunda iki etnik grup arasında çıkan çatışmalarda 3 kişi ölürken 400'den fazla kişi ise yaralanmıştır (Macedonia Report, 1997, s. 12-14).

Üniversitede anadilde eğitim talebi ve yerel seçimler sırasında yaşanan bayrak krizi, taraflar arasındaki gerginliği en üst seviyeye taşımıştır. Bu gerilim, kaçınılmaz olarak siyaset alanına da yansımış; 1998 genel seçimlerinde her iki tarafın da milliyetçi söylemleri öne çıkan partileri en fazla oyu almıştır. Bu çerçevede, Makedon kesiminde en yüksek oyu Makedonya Devrimci Örgütü-Makedonya Ulusal Birliği Demokratik Partisi (VMRO-DPMNE) alırken, Arnavut tarafında ise Milliyetçi Arnavut Demokratik Partisi (DPA) seçimlerden birinci parti olarak çıkmıştır. Söz konusu iki parti de tek başına iktidar olamadıkları için milliyetçi kesimleri temsil etmelerine rağmen koalisyon hükümeti kurmayı başarmıştır. Ancak bu durum beraberinde milliyetçilik faaliyetlerinin ülke içinde artmasına da yol açmıştır. İki taraf arasındaki gerginliği azaltmak için kurulmuş olan koalisyon hükümeti siyasi mahkûmlar için af yasası ve Kalkandelen emniyetine Arnavut bir müdürün atanması gibi birtakım düzenlemeler yapmıştır (İşyar ve Ahmed, 2005, s. 222).

2001 Sonrası Yaşanan Gelişmeler

Koalisyon hükümeti iç gerilimleri azaltmaya yönelik düzenlemeler yaparken dışarıdan en büyük tehdit Kosova Krizi olarak ortaya çıkmıştır. Kosova'da patlak veren çatışmalar birçok Arnavut'tun Makedonya'ya göç etmesine neden olmuştur. AGİT'in raporuna göre yalnızca 24 Mart ile 8 Mayıs 1999 tarihleri arasında 235.300 mültecinin Makedonya'ya göç ettiği açıklanmıştır (Philips, 2004, s. 74-75). Yaşanan bu durum Makedonya'yı mülteci konusunda etkilediği gibi bunun yanında Kosova'daki UÇK mensuplarının da ülkeye girmesine yol açmıştır. Nitekim mülteci olarak gelenler arasındaki UÇK üyeleri daha sonrasında 2001'de ülkede ortaya çıkan krizin baş aktörleri olmuştur (Okur, 2008, s. 29).

2001 yılında kurulmuş olan Ulusal Kurtuluş Ordusu (National Liberation Army: NLA) askerleri olarak tanımlanan Arnavut isyancılar ülkenin farklı yerlerinde Makedon polis ve güvenlik güçlerine saldırılar düzenlemiş ve bu yaşananlar ülkede yeni bir krizin başlangıcı olmuştur. Bu bağlamda NLA önderliğinde başlatılmış olan hareket 22 Ocak 2001'de Kalkandelen'de yer alan Tearce köyü Polis Karakoluna saldırı düzenlemiştir. Saldırı sonucunda 1 Makedon polisi ölmüş, 3 polis ise yaralanmıştır. Karakol saldırısıyla ilgili hazırlanan raporda NLA'ya dair net bilgiler bulunmasa da yetkililer saldırıyı gerçekleştirenlerin çoğunun Kosova'dan ülkeye illegal yollarla gelmiş olan Kosova Kurtuluş Ordusu (KKO) üyeleri olduklarını iddia etmiştir (Daskalovski, 2004, s. 8).

Zamanla taraflar arasında çatışmaların artması üzerine hükümet 21 Mart 2001'de NLA'ya çağrıda bulunarak silah bırakmasını ve ülkeyi terk etmesini istemiştir. Fakat hükümet tarafından yapılan bu çağrı karşılık bulmamış ve NLA saldırılarına devam etmiştir. Bunun üzerine Makedon güçleri 25 Mart'ta NLA'ya yönelik geniş kapsamlı bir hareket başlatmış ancak bu da söz konusu saldırıları durduramamıştır. Bu kapsamda NLA 28 Mart 2001'de Kalkandelen yakınlarında Makedon devriye güçlerine saldırmış ve 8 askeri öldürmüştür. Saldırdan birkaç gün sonra ise Kumanovo'da iki Makedon askeri öldürülmüş ve buradaki çatışmalarda NLA zafer kazanmıştır (Daftary, 2001, s. 1-2; Philips, 2004, s. 103).

Makedon güvenlik güçleri ile NLA arasında meydana gelen çatışmalar, ülkedeki Makedon ve Arnavut etnik toplulukları arasındaki tansiyonu daha da artırmıştır. Ülkenin parlamento binası önünde toplanan Makedonlar NLA güçlerine karşı daha sert adımların atılması için talepte bulunmuştur. Ancak bunun olması pek mümkün olmamıştır. Çünkü hükümet ortağı olan DPA, askerî olarak olağanüstü tedbirlerin veya sıkıyönetim ilanı olması halinde meclisten çekileceğini net bir şekilde hükümete bildirmiştir (Latifi, 2001, s. 1-2; Johansen, 2001, s.1-4).

Mayıs ayında çatışmalar farklı bir boyut kazanmaya başlamıştır. Önceleri Makedon güçleri ile NLA arasında iken 2 Mayıs 2001'de bu durum değişmiş ve Manastır'daki Arnavut dükkânları Makedonlar tarafından yağmalanıp yıkılmıştır. Manastır'da başlayan bu çatışmalar çok kısa sürede Kalkandelen, Gostivar, Kırçova, Üsküp ve Debar-Struga'da yayılmıştır. Çatışmaların yayılmasından büyük endişe duyan başta BM olmak üzere uluslararası toplum zaman kaybetmeden 13 Mayıs 2001'de bütün siyasi partilerin içinde bulunduğu bir ulusal birlik hükümetinin oluşturulmasını sağlamıştır. Uluslararası baskılar neticesinde oluşturulmuş olan bu birlik hükümetinin en temel amacı ülkede yaşayan Makedon ve Arnavut etnik gruplar arasındaki derin anlaşmazlıkları yapacağı reformlar ve anayasal değişikliklerle ortadan kaldırmaktır (Ayдын ve Yılmaz, 2018, s. 164; Macedonia, 2001, s. 7).

Taraflar arasındaki çatışmaların bölgesel güvenlik ve istikrarı tehdit etmeye başlaması üzerine, uluslararası toplum soruna barışçıl bir çözüm bulmak amacıyla girişimlerde bulunmuştur. Bu çerçevede, ABD ve Avrupa Birliği tarafından görevlendirilen arabulucuların iki hafta süren müzakereleri sonucunda, 13 Ağustos 2001 tarihinde Makedonya Parlamentosu'nda temsil edilen dört siyasi partinin lideri bir araya gelerek Ohrid Barış Anlaşması'nı

imzalamıştır. Anlaşma kapsamında, ülkedeki Arnavut nüfusun siyasi ve sosyal haklarının anayasa değişiklikleri yoluyla geliştirilmesi kararlaştırılmış; buna karşılık, Arnavutlar da silahlı çatışmalara son vererek ellerindeki silahları NATO'ya teslim etmeyi kabul etmiştir (Philips, 2004, s. 114; Özlem, 2012, s. 35).

Makedonya Krizinde BM'nin Önleyici Konuşlandırma Gücü (UNPREDEP)

Makedonya bağımsızlığını kazandıktan sonra iki önemli sorunla karşı karşıya kalmıştır. İlki komşulardan gelen dış tehditler ve özellikle Kosova ve Bosna Hersek'te devam eden çatışmaların ülke içerisine sıçraması diğeri ise yukarıda tarihsel süreçte de değinildiği üzere ülke içerisindeki Makedon-Arnavut etnik gerginliği olmuştur. Ülkenin karşılaştığı bu iki sorun güvenlik ve istikrar açısından çok büyük risk oluşturmuştur. Bu tehlikeyi erken fark eden dönemin Makedonya Cumhurbaşkanı Kiro Gligorov Kasım 1992'de Birleşmiş Milletler'den (BM) ülkeye bir koruma gücü konuşlandırma talebinde bulunmuştur. Bunun üzerine daha öncesinde Kosova ve Bosna Hersek krizlerinde bu konuda geç davranan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) yapmış olduğu çalışmalar neticesinde bu talebi olumlu karşılamış ve hemen aksiyon almıştır (Paintin, 2009, s. 9; Ludlow, 2003, s. 768-769).

BMGK, 11 Aralık 1992'de kabul ettiği 795 sayılı karar ile, temel amacı Makedonya'nın Arnavutluk ve Sırbistan sınırlarını denetlemek olan bir gözlem gücünün bölgeye konuşlandırılmasına onay vermiştir. Makedon makamlarının talebi doğrultusunda görevlendirilen bu gücü BM Genel Sekreteri Boutros Boutros-Ghali "önleyici konuşlanma" olarak nitelendirmiştir. BMGK'nin bu kararı çerçevesinde Makedonya'ya yerleştirilen güç, aslında Hırvatistan'daki UNPROFOR misyonunun bir uzantısı niteliğindedir. Ancak bu birlik, 1995 yılına gelindiğinde bağımsız bir görev gücü statüsüne kavuşmuştur (Resolution 795, 1992; Paintin, 2009, s. 9).

Birleşmiş Milletler Koruma Gücü'nün (UNPROFOR) Makedonya'ya konuşlandırılması, dönemin koşulları göz önüne alındığında büyük bir önem arz etmektedir. Zira Makedonya bu süreçte siyasi, ekonomik ve askerî açıdan son derece kırılğan bir dönemden geçmekteydi. Ülke yeni bağımsızlığını ilan etmişti ve Avrupa Birliği (AB) üyesi devletler, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile BM tarafından resmi olarak tanınmamıştı. Bu kapsamda UNPROFOR'un ülkeye yerleştirilmiş olması, Makedonya'nın uluslararası meşruiyetinin güçlendirilmesi ve küresel düzeyde tanınırlığının sağlanması açısından kritik bir adım olmuştur. Ayrıca bu güç sayesinde Eski Yugoslavya ile Makedonya sınırında yaşanan çok sayıda gergin karşılaşma, yürütülen başarılı arabuluculuk çabaları sonucunda her iki tarafın askerlerinin sınır hattından geri çekilmesiyle çözüme kavuşturulmuştur. Bu durum da aslında krize erken müdahale edildiğinde çatışma ihtimalinin büyük oranda önlenilebileceğini göstermiştir (Former Yugoslavia, 1996; Kenar, 2005, s. 324).

Dönemin BM Genel Sekreteri olan Boutros Ghali 1994'te dış saldırılardan ziyade ülkenin iç etnik yapısının Makedonya iç istikrar ve güvenliği açısından önemli bir risk oluşturduğu sonucuna varmıştır ve onun tavsiyesi üzerine 31 Mart 1994'te BMGK 908 sayılı kararı almıştır (Resolution 908, 1994, s.1). Alınan bu yeni kararlar birlikte UNPROFOR'un görevleri arasına iyi niyet girişimi görevini de eklenmiştir. Böylelikle UNPROFOR ülkede bulunan etnik gruplar arasında arabuluculuk yapabilecek ve siyasi parti liderleri arasında diyalogu güçlendirecekti. Bu durum da ülke istikrar ve güvenliğine katkı sağlayacaktı. Nitekim UNPROFOR'un bu yeni görevi özellikle Makedonya'da 1994'te yapılan genel seçimlerde ortaya çıkan uyuşmazlıkların taraflar arasında büyük bir çatışmaya dönüşmeden son bulmasında etkili olmuştur (Ludlow, 2003, s. 773, 781).

31 Mart 1995'e gelindiğinde BM almış olduğu 983 sayılı kararlar Makedonya'da bulunan UNPROFOR gücün görevini tamamladığını duyurmuş ve söz konusu gücün yerine bundan sonra ülkede BM Önleyici Konuşlandırma Gücü'nün (UNPREDEP) görev alacağını belirtmiştir. Makedonya'ya yeni yerleştirilmiş olan bu güç daha önce kullanılmamış olup BM tarihinde önleyici yetkiye sahip olan ilk görev gücü olma özelliği taşımıştır. Makedonya'ya yerleştirilmiş olan UNPREDEP'in temel sorumluluğu, Makedonya'nın bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü tehdit edebilecek her türlü dış veya iç gelişmeyi önceden tespit etmek, ülkenin güvenliği ve siyasi istikrarını zayıflatabilecek durumları gözlemek ve bunları BM'ye düzenli olarak raporlamak olmuştur. Bu kapsamda UNPREDEP, yalnızca olası çatışmaları engellemekle kalmamış, aynı zamanda Makedonya'nın uluslararası toplum tarafından meşru bir devlet olarak kabul edilme sürecine de katkı sağlamıştır. Görevini etkili biçimde yerine getirebilmek ve ortaya çıkan anlaşmazlıkların çatışmaya evrilmesini engellemek amacıyla, UNPREDEP, arabuluculuk, diyalog uzlaşısı ve benzeri pek çok barışçıl diplomatik yöntemden yararlanmıştır (UNPREDEP, 16 Mart 1999; UNPREDEP, 2018). BM barışı koruma misyonları genellikle askeri nitelik taşımakta olup, temel amaçları silahlı çatışmaları sona erdirmek, savaşan taraflar arasına tarafsız bir uluslararası güç yerleştirerek bir tampon bölge oluşturmak ve yeni çatışmaların ortaya çıkmasını engellemektir (Turgay, 2025, s. 113). Ancak UNPREDEP örneği, BM barış gücünün yalnızca çatışma sonrası dönemde değil, önleyici bir araç olarak doğru zamanda ve uygun bir misyonla konuşlandırıldığında istenilen amaca başarılı bir şekilde ulaşacağını da uluslararası topluma göstermiştir (Özçelik, 2011, s. 58).

Kasım 1995'te dönemin BM Genel Sekreteri Boutros Boutros-Ghali, UNPREDEP'in başlıca misyonunun, eski Yugoslavya topraklarında süregelen çatışmaların daha geniş bir coğrafyaya yayılmasını engellemek olduğunu belirtmiştir. 16-19 Ekim 1996 tarihleri arasında Üsküp'te düzenlenen "An Agenda for Preventive Diplomacy: Theory and Practice" başlıklı uluslararası çalışmaya katılan Boutros-Ghali, burada yaptığı konuşmada da önleyici diplomasinin taşıdığı hayati öneme dikkat çekmiş; çatışmaların ortaya çıkmadan engellenmesinin, sonrasında müdahale edilerek

çözülmesinden çok daha etkili ve maliyet açısından da uygun olduğunu vurgulamıştır. Bu nedenle, önleyici diplomasinin BM'nin temel hedeflerinden biri hâline gelmesi gerektiğini savunmuştur (UNPREDEP, 16 Mart 1999). Nitekim 1992 yılında da Boutros-Ghali, yayımladığı Barış İçin Gündem adlı raporunda, BM'nin çoğunlukla çatışmalar ortaya çıktıktan sonra harekete geçtiğini ancak asıl önceliğin bu tür anlaşmazlıkların krize dönüşmeden önce gerekli adımların atılması olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda BM'nin geleneksel diplomasi yöntemleri yerine önleyici diplomasiye yönelerek henüz şiddet ortaya çıkmadan krizleri çözmeye çalışması gerektiğini vurgulamıştır. Raporda ayrıca uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması ve korunması amacıyla çatışmalar başlamadan önce müdahalede bulunulması çatışmaların sona erdirilmesi ve sağlanan barışın sürdürülebilir hale getirilmesi için gerekli çabaların gösterilmesi gerektiği dile getirilmiştir (Arıboğan, 2002, s. 143; Boutros-Ghali, 1992, s. 5-6). Boutros-Ghali'nin önemle vurgulamış olduğu krizlerin çatışmaya dönüşmeden engellenmesi konusu, BM tarafından ilk sınavı olan Bosna ve Kosova krizlerinde geç aksiyon alındığı için başarılı olunamamıştır. Bu durumdan ders çıkararak BM aynı hataya Makedonya krizinde düşmemiştir.

1996'nın Aralık ayında Makedonya Cumhurbaşkanı Gligorov, yaptığı bir açıklamada UNPREDEP'in ülkedeki varlığının sürdürülmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Gligorov'a göre, Bosna-Hersek ve Kosova'da devam eden çatışmaların kalıcı bir ateşkesle sonuçlanmaması hâlinde bu krizlerin çevre ülkelere yayılma riski yüksekti. Bu nedenle UNPREDEP'in Makedonya'daki mevcudiyetini koruması ve ülke sınırlarında gözetim ve denetim faaliyetlerini sürdürmesi büyük önem taşımaktaydı. Bu kapsamda Makedonya Dışişleri Bakanı'nın UNPREDEP'in görev süresinin uzatılmasına yönelik olarak BM Genel Sekreteri'ne ilettiği mektup da dikkate alınarak, BMGK 27 Ekim 1996'da aldığı 1082 sayılı Karar ile Makedonya'daki güvenlik durumunun iyileşme gösterdiğini, ancak bölgesel barış ve istikrarın tam anlamıyla sağlanamadığını belirtmiş ve bu doğrultuda UNPREDEP'in görev süresinin 31 Mayıs 1997 tarihine kadar uzatıldığını ilan etmiştir (UNPREDEP, 16 Mart 1999; Resolution 1082, 1996).

Barış ve istikrarın bölgede tam olarak sağlanamaması UNPREDEP'in ülkedeki görev süresinin sürekli olarak uzatılmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda 27 Ekim 1996'da gerçekleştirilen ilk süre uzatmadan sonra BMGK, özellikle bölgedeki genel durum ve Arnavutluk'ta yaşanan gelişmeleri dikkate alarak 28 Mayıs 1997'de almış olduğu 1110 sayılı Kararla UNPREDEP'in görev süresini 30 Ekim 1997'ye kadar ikinci kez uzatma kararı almıştır. Söz konusu kararda, ayrıca 1 Ekim 1997 tarihinden itibaren iki aylık bir süre içerisinde UNPREDEP'in askerî personel sayısının azaltılmasına yönelik bir planın da uygulanacağı belirtilmiştir (Resolution 1110, 1997). Daha sonrasında 28 Ekim 1997'de alınan 1140 sayılı Karar konuşlandırma gücünün görev süresi tekrar artırılarak 4 Aralık 1997'ye bu tarihten sonra da 1142 sayılı Kararla 31 Ağustos 1998 tarihine kadar uzatma kararı alınmıştır. 21 Temmuz 1998'de BMGK UNPREDEP'in Makedonya'daki gelişmeleri izleyerek BM Genel Sekreteri'ne raporlamaya devam etmesi, olası çatışmaları önlemesi ve sınır gözetimini sürdürmesi amacıyla askerî kapasitesinin artırılmasına ve görev süresinin 28 Şubat 1999 tarihine kadar uzatılmasına yönelik 1186 sayılı Kararı kabul etmiştir (Resolution 1140, 1997; Resolution 1142, 1997; Resolution 1186, 1998).

30 Ocak 1999'de BM Genel Sekreteri, Kosova'da süregelen çatışmaların bir iç savaşa dönüşme riski taşıdığını ve bu durumun, tüm bölge açısından öngörülemez sonuçlar doğurabileceğini ifade etmiştir. Genel Sekreter ayrıca, Kosova'daki kriz ortamının Makedonya'nın hem iç hem de dış güvenliği açısından ciddi bir tehdit oluşturduğunu; özellikle ülkede önemli bir Arnavut nüfusun bulunması nedeniyle bu riskin göz ardı edilemeyeceğini vurgulamıştır. Bu çerçevede, 25 Şubat 1999'de Kosova'daki gelişmeler dikkate alınarak UNPREDEP'in görev süresinin altı ay daha uzatılması önerilmiştir. Ancak Çin, bu öneriyi veto etmiş ve böylece UNPREDEP'in Makedonya'daki misyonu sona ermiştir (Kenar, 2005, s. 328; UNPREDEP, 16 Mart 1999).

UNPREDEP, bölgede görev yaptığı yedi yıllık süre boyunca misyonunu etkili ve başarılı bir şekilde yerine getirmiştir. Özellikle Makedonya'nın sınır komşularının irredantist eğilimlerini bastırmada ve Balkanlar'daki çatışmaların Makedonya topraklarına sıçramasını engellemede önemli bir rol üstlenmiştir (Ludlow, 2003, s. 772). Ayrıca Makedonya ile Sırbistan-Karadağ sınırında zaman zaman ortaya çıkan küçük çaplı ancak provoke edici nitelikteki çatışmaların büyümeden kontrol altına alınmasında da kritik bir işlev görmüştür (Macedonia Report, 1997, s.8). Dış tehditlerin önlenmesinin yanı sıra, ülke içindeki siyasi aktörler ve farklı etnik gruplar arasında yürütülen arabuluculuk faaliyetleriyle taraflar arasındaki diyalogun sürdürülmesini sağlamış ve iç istikrarın korunmasına katkıda bulunmuştur. UNPREDEP sadece Makedonya'nın çatışma ortamına sürüklenmesini engellemekle kalmamış, aynı zamanda ülkede güven ortamının tesis edilmesine de yardımcı olmuştur. Bu misyon, BM'nin önleyici diplomasi yaklaşımının somut bir başarısı olarak değerlendirilmiş uluslararası aktörlerin iş birliği içinde ve zamanında müdahale etmeleri durumunda krizlerin silahlı çatışmalara dönüşmeden engellenebileceği gerçeğini de açık biçimde ortaya koymuştur (Ekinci, 2012, s. 48-50).

Sonuç

Makedonya bağımsızlığını kazandıktan sonra etnik gerilimler ve bölgesel çatışmalarla şekillenen zorlu bir süreç yaşamıştır. Yugoslavya'nın dağılmasının ardından, Makedonya farklı etnik grupların bir arada yaşadığı, çok uluslu bir devlet yapısına sahip olmuştur. Makedonya Cumhuriyeti, bu dönemde etnik yapısal sorunlarla mücadele ederken,

özellikle Makedonlar ve Arnavutlar arasındaki gerilimler öne çıkmıştır. Makedonya'daki Arnavut nüfusunun, kurucu millet statüsü talebi ve anadilde eğitim gibi haklar konusunda yaşadığı sorunlar, uzun süreli bir kriz ortamına yol açmıştır. 1980'li yıllara kadar Makedonya'da etnik gruplar arasında belirgin bir çatışma olmamakla birlikte, zamanla etnik kimlik ve eşitlik talepleri artmış, özellikle Arnavutlar, Makedon hükümetinin baskıcı politikalarına karşı direnişe geçmişlerdir. Arnavutça eğitim veren okulların kapatılması, Arnavutların devlet yönetiminde daha fazla söz hakkı elde etme çabalarının engellenmesi ve anayasal haklarının geri alınması, etnik gruplar arasındaki gerginliği artıran faktörlerden sadece birkaçı olmuştur.

1989'da yapılan anayasa değişikliğiyle Makedonya, Makedon ulusunun devleti olarak tanımlanmış ve Arnavutlar, kurucu millet statüsünden çıkarılmıştır. Bu değişiklik, Arnavutlar arasında büyük bir tepki uyandırmış ve etnik gerilimleri daha da derinleştirmiştir. Bu bağlamda Arnavutlar 1992'deki nüfus sayımını boykot etmiş ve ardından gizli bir referandum gerçekleştirmiştir. Referandum sonucunda İllirida Arnavutluk Cumhuriyeti'ni ilan etmişler fakat bu durum Makedon hükümeti tarafından illegal olarak görülmüş ve tanınmamıştır. Taraflar arasındaki gerilim, Arnavutların yerel seçimlerde bayrak krizine yol açtığı 1997 yılına kadar devam etmiş ve ülkedeki etnik kutuplaşma, 1998'deki seçimlerle zirveye ulaşmış; her iki taraf da milliyetçi söylemlerle güç kazanmıştır. Arnavutların siyasal sisteme entegrasyonunun engellenmesi, özerklik talepleri, alternatif kurumlar kurma girişimleri (İllirida Cumhuriyeti, Arnavut Üniversitesi gibi) zaman zaman silahlı ayaklanmaya dönüşen kriz ortamını daha da germiştir. Bu süreçte Arnavut milliyetçiliği yükselmiş, buna paralel şekilde Makedon milliyetçiliği de buna eşlik etmiştir.

BM'nin Makedonya'daki önleyici konuşlandırma misyonu (UNPREDEP) örgütün barış ve güvenliğin korunmasına yönelik çabaları açısından özgün bir örnek teşkil etmektedir. Bu misyon, çatışmaların ortaya çıkmasını beklemeden uluslararası toplumun devreye girmesinin olası krizleri tırmanmadan önleyebileceğini göstermiştir. Makedonya'da 1990'ların başında yaşanan etnik gerginliklerin bölgesel bir savaşa dönüşmemesi büyük ölçüde BM'nin erken müdahalesi ve diplomatik angajmanı sayesinde mümkün olmuştur. Bu yönüyle UNPREDEP, önleyici diplomasi uygulamasında nasıl işlediğini ve barışın korunmasında zamanlamanın ne kadar belirleyici olduğunu ortaya koymuştur.

Makedonya örneği, BM'nin barışı koruma ve çatışma önleme kapasitesine ilişkin güncel tartışmalara da anlamlı bir katkı sunmaktadır. Misyon, BM'nin genellikle "gecikmiş müdahaleler" nedeniyle eleştirildiği bir dönemde zamanında ve proaktif bir biçimde hareket ettiğinde etkili olabileceğini göstermiştir. Bu yönüyle Makedonya krizi bugün de gündemde olan "önleyici diplomasi" ve "erken eylem" tartışmalarına somut bir referans noktası sunmakta ve uluslararası toplumun barış inşasında tepkisel değil, ön alıcı bir rol oynayabileceğini kanıtlamaktadır.

UNPREDEP'in başarısı aynı zamanda BM'nin kurumsal reform tartışmaları açısından da önemli bir göstergedir. Boutros-Ghali'nin *An Agenda for Peace* (1992) raporunda öngördüğü "önleyici diplomasi" kavramı, Makedonya'daki uygulamayla somutlaşmış örgütün kriz yönetimi anlayışında yeni bir sayfa açmıştır. Bununla birlikte misyonun 1999 yılında Çin vetosu nedeniyle sona erdirilmesi BM'nin karar alma mekanizmalarındaki yapısal sınırların sürdüğünü göstermiştir. Bu durum, günümüzde hâlen tartışılan "BM'nin etkinliği" ve "karar alma reformu" meselelerine tarihsel bir örnek teşkil etmektedir.

BM'nin Makedonya'daki varlığı ülkenin hem kriz dönemindeki hem de güncel uluslararası konumuna doğrudan etki etmiştir. 1990'ların başında uluslararası tanınırlığı sınırlı olan bir devlet olan Makedonya BM'nin desteğiyle yalnızca güvenlik açısından değil diplomatik görünürlük bakımından da güç kazanmıştır. Misyonun yarattığı istikrar ortamı, ülkenin Avrupa-Atlantik kurumlarıyla bütünleşme sürecini kolaylaştırmış, 2000'li yıllarda AB ve NATO ile kurumsal ilişkilerinin derinleşmesine zemin hazırlamıştır. Bu açıdan bakıldığında, BM'nin müdahalesi Makedonya'yı pasif bir kriz bölgesinden çıkarıp uluslararası toplumun aktif bir üyesi haline getirdiği söylenilebilir.

Sonuç olarak Makedonya krizi BM'nin bugünkü barış operasyonlarına ve önleyici diplomasi anlayışına ilişkin tartışmalara hem umut hem de uyarı niteliğinde bir örnek sunmaktadır. Bir yandan örgütün uygun koşullarda zamanında müdahale ederek başarı elde edebileceğini göstermekte diğer yandan bu başarının uluslararası siyasetteki güç dengelerine ve büyük aktörlerin iradesine bağlı olduğunu hatırlatmaktadır. UNPREDEP deneyimi, BM'nin barışı koruma pratiklerine "önleyici yetki" kavramını kazandırmış örgütün gelecekteki kriz yönetimi stratejilerinde erken uyarı, diplomatik arabuluculuk ve yerel kapasite inşasının önemini vurgulayan kalıcı bir miras bırakmıştır.

Kaynakça

- Ackermann, A. (2003). International intervention in Macedonia from preventive engagement to peace implementation. P. S. Davies, (Ed.), *International intervention in the balkans since 1995* (ss. 105-119) içinde. London, New York: Routledge.
- Arıboğan, D. Ü. (2002). Uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında bir araç olarak birleşmiş milletler ve temel sorunları. *Avrasya Dosyası BM Özel*, 8(1), 128-148.
- Babuna A. (2000). The Albanians of Kosovo and Macedonia: ethnic identity superseding religion. *Nationalities Papers*, 28(1), 67-92. DOI: <https://doi.org/10.1080/00905990050002461>
- Biberaj E. (1998). *Albania in transition the rocky road to democracy*. Colorado: Westview Press.

- Boutros-Ghali, B. (1992). *An agenda for peace: preventive diplomacy, peace-making and peace-keeping*. New York: The United Nations, 1992.
- Brisson, K. (2017). International intervention in Bosnia-Herzegovina and Macedonia from the 1990's through the 2000's. 2017, *Syracuse University Honors Program Capstone Projects*, 1004. https://surface.syr.edu/honors_capstone/1004/?utm_source=surface.syr.edu%2Fhonors_capstone%2F1004&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPage (Erişim Tarihi: 12.05.2025).
- Coşkun B. D. & Türkoğlu, E. (2002). Makedonya bıçak sırtında: balkanlar'ın eski model ülkesi, yeni istikrarsızlık unsuru mu?. , M. Hatipoğlu (Der.), *Makedonya sorunu düünden bugüne* (ss. 119-151) içinde. Ankara: ASAM.
- Daftary, F. (2001). Testing Macedonia. <https://www.ecmi.de/publications/issue-briefs/testing-macedonia>, (Erişim Tarihi: 11.05.2025).
- Daskalovski, Ž. (2004). The Macedonian conflict of 2001: between successful diplomacy, rhetoric and terror. *Institute for East West Studies*, 1-53.
- Daskalovski, Z. (2007). Democratic consolidation and the 'stateness' problem: the case of Macedonia. *Global Review of Ethnopolitics*, 3(2), 52-66. <https://doi.org/10.1080/14718800408405165>.
- Ekinci, D. (2012). Rethinking the role of international organizations in state building: the UN, the OSCE, and the EU in Macedonia since 1991. Z. Daskalovski ve M. Risteska (Ed.), *The Macedonian question: 20 years of political struggle into european integration structures* (ss. 44-59) İçinde. LIBERTAS.
- Extension of the mandate and increase of the personnel of the un protection force, Resolution 908. <http://unscr.com/en/resolutions/908>, (Erişim Tarihi: 12.05.2025).
- Former Yugoslavia – UNPROFOR. https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unprof_b.htm (Erişim Tarihi: 12.05.2025).
- İşyar, Ö. G. & Ahmed, E. (2005). Makedonya Cumhuriyet'inde Arnavut azınlık sorunu. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(3), 217-239.
- Johansen, K. (2001). West should step up Macedonia support. *IWPR*, 21 Mart 2001, <https://iwpr.net/global-voices/west-should-step-macedonia-support>, (Erişim Tarihi: 12.05.2025).
- Kenar, N. (2005). *Bir dönemin perde arkası Yugoslavya*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Koyuncu, Ç. A. & Yılmaz S. (2018). Makedonya'daki istikrarın sürdürülebilirliğinin OHRİD çerçeve anlaşması bağlamında analizi. *International Journal of Social Inquiry*, 11(1), 155-181.
- Latifi, V. (2001). Support for nla fighters grows. *IWPR*, BCR No. 227. <https://iwpr.net/global-voices/support-nla-fighters-grows>, (Erişim Tarihi: 12.05.2025).
- Ludlow, D. J. (2003). Preventive peacemaking in Macedonia: an assessment of u.n. good offices diplomacy. *BYU Law Review*, (2), 761-800.
- Macedonia report: the politics of ethnicity and conflict. international crisis group, 30 October 1997, <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/macedonia-report-the-politics-of-ethnicity-and-conflict.pdf>, (Erişim Tarihi: 11.05.2025).
- Macedonia: the last chance for peace. ICG Balkans Report, International Crisis Group, No. 113, 20 June 2001, <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/113-macedonia-the-last-chance-for-peace.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.02.2021).
- Okur, M. A. (2008). Uzun ateşkesler coğrafyasının zor on yılı: 1990'lardan 2000'lerin başlarına kadar Balkanlar'da yaşanan kriz ve çatışmalar. *KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 10(1), 9-32.
- Özçelik, S. (2011). Çatışma önleme teorisi ve pratiği: Makedonya ve birleşmiş milletler barış gücü (unpredep) örnek olayı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 41-65.
- Özlem, K. (2012). Soğuk savaş sonrası dönemde ABD'nin ve Türkiye'nin balkanlar politikalarının Bosna Hersek, Kosova ve Makedonya krizleri örneğinde incelenmesi. *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 23-39.
- Paintin, K. (2009). States of conflict a case study on conflict prevention in Macedonia. *Institute for Public Policy Research*.
- Philips, J. (2004). *Macedonia: Warlords & Rebels in The Balkans*. London and New York: I.B Taurus.
- Resolution 795 of 11 December 1992. file:///C:/Users/pc/Downloads/S_RES_795(1992)-EN.pdf, (Erişim Tarihi: 12.05.2025).
- Turgay, S. (2025). Birleşmiş Milletler Güney Sudan barışı koruma operasyonu: mandanın uygulanmasına UNPOL'un katkıları. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 110-127.
- UN Security Council, Resolution 1082, 27 November 1996. <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1082>, (Erişim Tarihi: 12.05.2025).
- UN Security Council, Resolution 1110, 28 May 1997. <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1110>, (Erişim Tarihi: 12.05.2025).
- UN Security Council, Resolution 1140, 28 November 1997. <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1140>, (Erişim Tarihi: 12.05.2025).

- UN Security Council, Resolution 1142, 4 December 1997. <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1142>, (Erişim Tarihi: 12.05.2025).
- UN Security Council, Resolution 1186, 21 July 1998. <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1186>, (Erişim Tarihi: 12.05.2025).
- United Nations Preventive Deployment Force (UNPREDEP)",2018, <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/services/military-history/history-heritage/past-operations/europe/unpredep.html>, (12.05.2025).
- Ural, S. (2014). Balkanlarda aşırı milliyetçiliğin gölgesinde Kosova ve bağımsızlık. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 149-180.